

# Mantell Gwynedd

Eich cyngor gwirfoddol sirol lleol

## 7. Dod o hyd i arian a'i gael

### 7.8.1 Siopau Elusen



#### **Beth yw 'siop elusen'?**

Mae siopau elusen yn allfeydd gwerthu sy'n codi arian i'w rhiant elusennau, drwy werthu nwyddau ail-law sydd wedi'u rhoi yn bennaf. Gallant werthu eitemau hefyd sydd, o'u gwerthu, yn cynrychioli 'prif ddiben masnachu' neu 'ddiben masnachu eilaidd'

#### **Beth yw 'prif ddiben masnachu'**

'Prif ddiben masnachu' yw masnachu sy'n cyfrannu'n uniongyrchol i un neu fwy o amcanion yr elusen, sydd wedi'u nodi yn ei dogfen llywodraethu. Gallai enghreifftiau sy'n gysylltiedig â siop elusen gynnwys gwerthu nwyddau sydd wedi'u gweithgynhyrchu gan bobl anabl sy'n fuddiolwyr elusen i bobl anabl, neu werthu tocynnau ar gyfer cynhyrchiad theatr gan elusen theatr.

#### **Beth yw 'Diben masnachu eilaidd'**

'Diben masnachu eilaidd' yw masnachu gyda'r bwriad o godi arian i'r elusen, sy'n wahanol i fasnachu sydd ynddo'i hun yn datblygu amcanion yr elusen. Enghraifft o fasnachu o'r fath fyddai gwerthu pennau ysgrifennu, mygiau a llieiniau sych llestri hyrwyddol mewn siop elusen, sy'n hyrwyddo'r elusen sy'n rhedeg y siop gyda'r bwriad o godi arian ar gyfer yr elusen honno.

#### **A all siop elusen werthu nwyddau sydd wedi'u rhoi ochr yn ochr â nwyddau prif ddiben masnachu neu ddiben masnachu eilaidd?**

Gallant. Nid yw gwerthu nwyddau sydd wedi'u rhoi i elusen yn fasnachu. Ond pan fydd nwyddau sydd wedi'u rhoi yn cael eu gwerthu ochr yn ochr â nwyddau eraill, sydd gyfystyr â masnachu, mae'n rhaid gwahanu'r incwm o werthu nwyddau a roddwyd o'r elw *masnachu*. Y rheswm am hyn yw bod yna oblygiadau gwahanol ar gyfer treth gorfforaethol a TAW ar elw sy'n deillio o fasnachu. Mae gwybodaeth bellach ar gael am hyn gan y Comisiwn Elusennau a Chyllid a Thollau Ei Mawrhydi (gweler 'Gwybodaeth Bellach').

## **A yw'n hawdd sefydlu siop elusen?**

Yr ateb syml yw nac ydy. Mae siop elusen yn ffordd dda o godi ymwybyddiaeth ac arian ar gyfer elusen, ond nid dyma yw'r dewis hawdd. Wrth sefydlu siop elusen mae'n rhaid i chi ystyried yr un materion â rhywun sy'n rhedeg busnes bach – megis staff, diogelwch, iechyd a diogelwch a chyfreithiau masnachu – yn ogystal â phroblemau sy'n benodol i'r sector, megis lle i gael eich stoc (rhoddion) a recriwtio a rheoli eich gweithlu o wirfoddolwyr.

## **A all unrhyw un sefydlu siop elusen?**

Dim ond elusennau sy'n gallu sefydlu siopau elusen (h.y. sefydliadau sydd wedi'u cofrestru fel elusen gyda'r Comisiwn Elusennau); ni all unigolyn sefydlu siop elusen. Yna bydd yr arian sy'n cael ei godi gan siop elusen yn cael ei drosglwyddo i'r rhiant elusen er mwyn datblygu eu gwaith elusennol.

## **Beth y dylech ei ystyried cyn sefydlu siop elusen?**

I ddechrau mae'n rhaid i chi ddilyn y camau hyn:

1. Os nad ydych wedi gwneud hyn yn barod, mae angen i chi gofrestru fel elusen gyda'r Comisiwn Elusennau.
2. Astudio'r goblygiadau statudol sy'n gysylltiedig â bod yn fanwerthwr, elusen, cyflogwr a deiliad eiddo.
3. Astudio agweddau treth rhedeg siop elusen. Mae siopau elusen yn cael eu heithrio rhag talu treth gorfforaethol, ni chodir TAW am werthu nwyddau sydd wedi'u rhoi, a rhyddhad ardrethi annomestig gorfodol o 80%. Oherwydd y consesiynau sylweddol hyn, mae'r Comisiwn Elusennau a Chyllid a Thollau Ei Mawrhydi yn arfer rheolau sy'n sicrhau bod elusennau'n cyflawni eu cyfrifoldebau a'u goblygiadau.
4. Cysylltwch â'ch cyngor lleol i drefnu rhyddhad ardrethi neu eithriad ardrethi.
5. Dylech greu cyllideb ar gyfer y siop, gyda'r incwm tebygol (o werthiannau) a gwariant (o rent, cyflogau, atgyweiriadau, biliau, yswiriant ac ati). Cofiwch y bydd 60-80% o incwm y siop yn mynd tuag at gostau rhedeg, megis rhent a chyflogau.
6. Codwch eich cyfalaf cychwynnol. Bydd angen o leiaf £5,000 arnoch i dalu'r blaendal rhent, yn ogystal ag arian ar gyfer addasu'r siop, gwaith atgyweirio hanfodol, a recriwtio staff (nodwch mai costau arferol addasu siop yw £10,000-£20,000).

## Sut allwch chi sefydlu siop elusen?

Mae angen i chi wneud y canlynol:

1. Dewis ardal i sefydlu eich siop. Bydd angen lleoliad da arnoch gyda digon o ymwelwyr, wrth ymyl maes parcio yn ddelfrydol.
2. Dod o hyd i eiddo. Bydd angen i chi gael ystafell gefn o faint da ar gyfer storio a pharatoi stoc, yn ogystal ag ardal gyhoeddus ddeniadol. Er mwyn cydymffurfio â deddfwriaethau lechyd a Diogelwch a gofynion hygyrchedd o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010, bydd angen i'r siop fod yn ddiogel, wedi'i goleuo'n dda ac yn hygyrch i bobl ag anableddau. Edrychwch ar wefan y [Comisiwn Cydraddoldeb a Hawliau Dynol](#) gael manylion pellach.
3. Addasu'r siop. Bydd angen silffoedd, rheiliau a chownter gyda thil yn yr ardal gyhoeddus, a bydd angen cyfleusterau storio a threfnu yn yr ystafell gefn. Mae'n syniad da gosod larwm lladron, a mathau eraill o offer diogelwch megis teledu cylch cyfyng.
4. Cyflogi rheolwr ar gyfer y siop, sydd â phrofiad o fanwerthu. Hwyl fydd yn gyfrifol am holl weithgareddau'r siop, yn cynnwys stoc, gwirfoddolwyr a thrin yr arian, yn ogystal ag ysgrifennu adroddiadau ar werthiannau ac ati. [D.S. Mae swydd rheolwr y siop fel arfer yn swydd â thâl.]
5. Dod o hyd i wirfoddolwyr. Bydd angen o leiaf dau berson arnoch i weithio yn y siop drwy'r amser, oherwydd diogelwch ac ar gyfer prosesu stoc. Mae arolygon Cyllid Elusennau wedi canfod mai nifer gyfartalog y gwirfoddolwyr i bob siop yw 19, sy'n gweithio tua chwe awr yr wythnos i gwmpasu 12 shifft bore a phrynhawn dros chwe diwrnod. [D.S. Bydd gwirfoddolwyr ond yn derbyn tâl am eu treuliau.]
6. Hyfforddwch eich gwirfoddolwyr a'ch cyflogeion, er mwyn iddynt wybod beth yw nodau eich elusen, cyfreithiau manwerthu, diogelwch cynnyrch, paratoi stoc ac adnabod stoc werthfawr, yn ogystal â materion megis lechyd a Diogelwch a Diogelwch.

## Ar ôl sefydlu'r siop, beth yw'r ffordd orau i'w rhedeg?

1. Dylid annog rhoddion, naill ai drwy sgwrsio â'r cyhoedd neu wneud casgliadau o ddrws i ddrws drwy ddefnyddio sachau (ceir mwy o wybodaeth isod ar eich goblygiadau cyfreithiol mewn casgliadau o'r fath).
2. Trefnu, glanhau a phrisio eich stoc. Gall ailbroseyydd, neu 'ragman' brynu tecstilau na ellir eu gwerthu (h.y. maent yn rhy hen neu maent wedi'u difrodi), a fydd yn eu hailgylchu neu'n eu hallforio. Ceir mwy o wybodaeth ar brosesu tecstilau ar wefan y [Gymdeithas Ailgylchu Tecstilau](#).

3. Gwnewch yn siŵr bod y siop yn lle diogel a saff i fod ynnddi, ac i weithio ynndo. Mae'n rhaid cwblhau gwaith papur, megis Aseidiadau Risg, er mwyn profi hyn. Dylech arddangos y posteri a'r hysbysiadau cywir, yn cynnwys:
- tystysgrif yswiriant atebolrwydd y cyflogwr
  - poster cyfraith lechyd a Diogelwch
  - datganiad polisi lechyd a Diogelwch y cyflogwr
  - cyfarwyddiadau argyfwng tân, a'r
  - hysbysiad cymorth cyntaf.

Mae mwy o wybodaeth ar gael am hyn ar wefan y Gymdeithas Frenhinol er Atal Damweiniau a cheir gwybodaeth ar wefan yr [Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch](#) ar sut i gynnal aseiad risg ar gyfer siop elusen.

4. Gwnewch yn siŵr bod y siop yn briodol ar gyfer cwsmeriaid a gwirfoddolwyr anabl, er mwyn cydymffurfio â'r rheoliadau o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010. Mae hyn yn cynnwys pethau ymarferol, megis cael ramp dros risiau yn ogystal â hyfforddi staff ar y ffordd orau i helpu. Yn ogystal â sicrhau eich bod yn cydymffurfio â'r gofynion sydd wedi'u nodi mewn deddfwriaethau, mae hefyd yn hollbwysig, er mwyn sicrhau gofal cwsmeriaid da, i chi ystyried anghenion *pob* cwsmer sy'n golygu bod angen i chi ddarparu ar gyfer y cwsmeriaid hynny ag anabledau.

## Beth yw'r ystyriaethau a'r goblygiadau cyfreithiol?

Bydd angen i staff a gwirfoddol fod yn ymwybodol o'u goblygiadau cyfreithiol, y tu hwnt i'r rhai sy'n gysylltiedig ag iechyd a diogelwch a rheoliadau'r Ddeddf Cydraddoldeb uchod. Mae'r rhain yn cynnwys:

- **deddf defnyddwyr:** mae'n rhaid i siopau werthu nwyddau sy'n ddiogel, o ansawdd boddhaol gyda labeli rhybudd priodol pan fydd angen. I gael gwybodaeth bellach ewch i'r wefan [Safonau Masnachu](#).
- **profion trydanol:** mae'n rhaid i unrhyw offer trydanol sy'n cael ei werthu gael ei archwilio a'i brofi i ddechrau, gan drydanwr cymwys yn ddelfrydol.
- **rheoliadau dodrefn:** mae'n rhaid i ddodrefn â gorchuddion arnynt sy'n newydd neu'n ail-law fod wedi'u gwneud o ddefnydd priodol a'u bod yn arddangos rhai labeli rhybudd.
- **trwyddedau cerddoriaeth:** mae'n rhaid i siop elusen sy'n chwarae cerddoriaeth, naill ai yn yr ystafell gefn neu yn ardal gyhoeddus y siop, gael trwydded i wneud hynny gan [PRS For Music](#)
- **dosbarthiadau oedran:** ni all plant sydd o dan oedran dosbarthu'r [British Board of Film Classification \(BBFC\)](#) brynu ffilmiau a gemau fideo/cyfrifiadurol â dosbarthiadau oedran.

- **rheoliadau ysmegu:** mae'n rhaid i siopau elusen a'u cerbydau busnes gydymffurfio â'r cyfreithiau dim ysmegu ac arddangos arwyddion priodol; mae'r rheolau hyn yn berthnasol ar draws y DU a Gogledd Iwerddon.
- **trwyddedau teledu:** mae'n rhaid i siopau sy'n gwerthu setiau teledu ac offer cysylltiedig (megis peiriannau recordio DVD) gofrestru fel gwerthwr gyda'r corff [Trwyddedau Teledu](#) a rhoi manylion prynwyr iddynt.
- **casgliadau o ddrws i ddrws:** mae casgliadau elusennol yn cael eu rheoleiddio felly mae angen trwydded neu orchymyn eithrio ar eu cyfer, ac mae'r gyfraith sy'n gysylltiedig â chasgliadau elusennol yn seiliedig ar Ddeddf Casgliadau Drws i Ddrws 1939 a dau Reoliad cysylltiedig. Mae'r gyfraith yn cynnwys casglu nwyddau (e.e. dillad, dillad gwely, CD, gemwaith) yn ogystal ag arian. Gallwch gyfeirio at [God Ymarfer y Sefydliad Codi Arian](#) i gael manylion pellach ar gasgliadau o ddrws i ddrws.

## **Allwn ni ddefnyddio Cymorth Rhodd wrth werthu eitemau sydd wedi'u rhoi i'n siopau elusen?**

Gallwch. Mae Cymorth Rhodd yn ffordd i elusennau gynyddu gwerth rhoddion ariannol gan drethdalwyr y DU drwy hawlio'r dreth sylfaenol a dalwyd gan y rhoddwr. Gall gynyddu gwerth rhoddion o chwarter a hynny am ddim cost ychwanegol i'r rhoddwr, ac mae'n werth tua £1 biliwn y flwyddyn i elusennau a'u rhoddwyr.

Mae defnyddio Cymorth Rhodd yn cynnwys tri cham:

- (i) troi'r eitem yn rhodd arian parod wrth i'r elusen weithredu fel asiant i'r rhoddwr;
- (ii) gwerthu'r eitem; a
- (iii) cynnig yr arian yn ôl i'r rhoddwr.

Os bydd y rhoddwr yn cynnig rhoi'r arian i'r elusen, yna gellir defnyddio Cymorth Rhodd. Mae cofnod clir sy'n cysylltu rhoddwyr i eitemau a'r arian maent wedi'i godi yn hollbwysig, yn ogystal â chaniatâd i gael Cymorth Rhodd ar yr arian a godwyd o'r eitem honno. Mae gwybodaeth bellach ar gael drwy gysylltu â Chyllid a Thollau Ei Mawrhydi (gweler 'Gwybodaeth Bellach' isod).

## Gwybodaeth bellach

Yn ogystal â'r cysylltiadau i wefannau a geir yn y testun uchod, gallai'r cyhoeddiadau canlynol fod yn ddefnyddiol:

Canllaw'r Comisiwn Elusennau

*Trustees, Trading and Tax: How Charities May Lawfully Trade (CC35)*

[www.charity-commission.gov.uk](http://www.charity-commission.gov.uk)

Cyllid a Thollau EM

[www.hmrc.gov.uk/charities](http://www.hmrc.gov.uk/charities)

Cyhoeddiad y Gymdeithas Charity Retail

*The Code of Charity Retailing 2011-2012*

[www.charityretail.org.uk](http://www.charityretail.org.uk)

### Ymwadiad

Mae'r wybodaeth a ddarperir yn y daflen hon ar gyfer cyfarwyddyd yn unig. Nid yw'n amnewid am gyngor proffesiynol ac ni allwn dderbyn unrhyw gyfrifoldeb am golled o ganlyniad i unrhyw berson weithredu neu wrthod gweithredu arno.

### Am rhagor o wybodaeth cysylltwch â

**Mantell Gwynedd**

23-25 Y Bont Bridd, Caernarfon, Gwynedd, LL55 1AB

Elusen Gofrestredig: 1068851

Ffôn: 01286 672626

ymholiadau@mantellgwynedd.com

Ffacs: 01286 678430

www.mantellgwynedd.com

Cynhyrchwyd gan WCVA, Cynghorau Gwirfoddol Sirol a Chanolfannau Gwirfoddoli

Wedi ei ddiweddarau: 11/04/2011



Ffôn: 0300 111 0124

[www.wcva.org.uk](http://www.wcva.org.uk)